

Pilar III rapport
30.06.2011

1	Innledning	1
2	Basel II - Kapitaldekningsregelverk	1
2.1	Pilar 1 - Minimumskrav til ansvarlig kapital	1
2.2	Pilar 2 - Bankens egenvurdering av samlet kapitalbehov og myndighetenes tilsynsfunksjon (ICAAP) .	2
2.3	Pilar 3 - Offentliggjøring av finansiell informasjon	2
3	Risikostyring i Sandnes Sparebank	2
3.1	Overordnet	2
3.2	Elementer i Risikostyring i Sandnes Sparebank.....	2
3.2.1	Organisering og ansvar	2
3.2.2	Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP)	3
4	Risikokategorier	5
4.1	Kredittrisiko	5
4.1.1	Styring og kontroll	5
4.1.2	Modellbeskrivelse	6
4.1.3	Porteføljeinformasjon.....	7
4.1.4	Konsentrasjonsrisiko.....	9
4.1.5	Bruk av sikkerhet	12
4.1.6	Mislighold og nedskrivning.....	13
4.1.7	Motpartsrisiko	14
4.1.8	Vurdering	14
4.2	Likviditetsrisiko	14
4.2.1	Styring og kontroll	14
4.2.2	Nærmere om likviditet.....	15
4.2.3	Vurdering	17
4.3	Markedsrisiko	17
4.3.1	Styring og kontroll	17
4.3.2	Renterisiko.....	17
4.3.3	Valutarisiko	18
4.3.4	Investering i obligasjoner og sertifikater.....	18
4.3.5	Investeringer i Private Equity fond og lignende.....	19
4.2.6	Vurdering	19
4.4	Operasjonell risiko.....	20
4.4.1	Styring og kontroll	20
4.4.2	Vurdering	20
4.5	Omdømme-/juridisk risiko	20
4.5.1	Styring og kontroll	20
4.5.2	Vurdering	21
4.6	Eierrisiko	21
4.6.1	Styring og kontroll	21
4.6.2	Vurdering	21
4.7	Strategisk risiko.....	21
4.7.1	Styring og kontroll	21
4.7.2	Vurdering	22
5	Kapitaldekning	22
5.1	Konsolidering	22

5.2	Ansvarlig kapital	22
5.3	Kapitalkrav	23
5.4	Kapitaldekning.....	24
6	Basel III	25
7	Utbyttepolitikk	25

1 Innledning

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i Sandnes Sparebank. Dokumentet skal dekke spesifikke krav i kapitalkravsforskriftens Del IX1 om offentliggjøring av finansiell informasjon (Pilar 3).

Dokumentet er basert på tall per 30.6.2011 hvor ikke annet fremgår. Dokumentet i sin helhet oppdateres minimum årlig per 31.12. Periodisk informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital vil være tilgjengelig i bankens kvartalsrapporter. Ved ny informasjon som kan ha vesentlig betydning for vurdering av bankens finansielle stilling, vil dette dokumentet bli oppdatert løpende.

For supplerende opplysninger om finansiell stilling og utvikling vises det til bankens års- og kvartalsrapporter som offentliggjøres løpende på bankens hjemmeside – www.sandnes-sparebank.no.

Med omtale av banken og/eller konsern i dette dokumentet menes konsernet Sandnes Sparebank. Med begrepet morbank menes Sandnes Sparebank.

2 Basel II - Kapitaldekningsregelverk

Sandnes Sparebank har rapportert kapitaldekning basert på Basel II regelverket siden 2008.

Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom mer risikosensitivt kapitalkrav, bedre styring og kontroll, tetter tilsyn og mer informasjon til markedet. Finansiell stabilitet skal sikres gjennom 3 pilarer:

Pilar 1 - Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2 – Bankens egenvurdering av samlet kapitalbehov og myndighetenes tilsynsfunksjon

Pilar 3 - Offentliggjøring av finansiell informasjon

Dette dokumentet redegjør nærmere for innholdet i de tre pilarer, og dekker kravene etter pilar 3 for Sandnes Sparebank.

2.1 Pilar 1 - Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 1 omfatter det regulatoriske minimumskravet til kapitaldekning. Minimumskravet til ansvarlig kapital (Kjernekapital + Tilleggskapital) er 8 % av beregningsgrunnlaget. I beregningsgrunnlaget inngår Kredittrisiko, Markedsrisiko og Operasjonell risiko.

Bankene har mulighet til å benytte alternative metoder for å vurdere kapitalkravet for de ulike risikokategoriene. Avanserte metoder for å beregne kapitalkrav krever tillatelse fra Kredittilsynet. Figuren nedenfor viser de alternative metodene bankene kan benytte.

Figur 1 - Oversikt Pilar 1

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetode	Standardmetode	Basismetoden
Grunnleggende IRB *	Interne målemetoder *	Sjablongmetoden *
Avansert IRB *		AMA-metoden *

*) Metodene krever godkjenning fra Kredittilsynet

Metodene som er valgt av Sandens Sparebank er markert med gult i tabellen. Banken bruker således sjablongregler for å vurdere beregningsgrunnlaget til kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Beregningsgrunnlaget, kapitalkrav og ansvarlig kapital er beskrevet og spesifisert i eget kapittel i dette dokumentet, og fremgår også av bankens års- og kvartalsrapporter.

2.2 Pilar 2 - Bankens egenvurdering av samlet kapitalbehov og myndighetenes tilsynsfunksjon (ICAAP)

Denne delen av regelverket består av bankens egen prosess for vurdering av risiko og nødvendig kapital. I tillegg til en prosess for å vurdere total ansvarlig kapital i forhold til risikoprofil, har konsernet også en strategi (prosess) for opprettholdelse av vurdert kapitalnivå.

Finanstilsynet gjennomgår og evaluerer årlig den interne kapitalvurderingsprosessen. Dersom Finanstilsynet ikke er tilfreds med resultatet av denne prosessen kan de sette i verk "tilsynsmessige tiltak". Finanstilsynet har i 2011 ikke påpekt svakheter i prosessen som innebærer iverksettelse av "tilsynsmessige tiltak":

2.3 Pilar 3 - Offentliggjøring av finansiell informasjon

Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Dette dokumentet oppfyller bankens plikt til offentliggjøring av informasjon etter denne delen av kapitaldekningsregelverket.

3 Risikostyring i Sandnes Sparebank

3.1 Overordnet

Som bank baserer Sandnes Sparebank sin eksistens på å ta bevisst risiko. Banken har de siste årene brukt betydelige ressurser for å utvikle systemer og prosesser for risikostyring – og vil også fremover ha et høyt fokus på dette. Bankens styre har som målsetning at banken skal være tilfredsstillende kapitalisert på lang sikt, slik at banken har et godt fundament for utvikling og vekst i oppgangstider samtidig som den er robust nok til å møte eventuelle nedgangstider.

Tilfredsstillende kapitalisasjon innebærer en målsetning om til enhver tid å ha en kjernekapital på minimum 12 %. For å oppnå dette målet kan fondsobligasjoner og andre hybridinstrumenter benyttes maksimalt, men ren kjernekapital, (det vil si egenkapital) skal til enhver tid minst utgjøre 7 %.

Risikostyring har som oppgave å understøtte vedtatte strategiske valg og å bidra til å sikre finansiell stabilitet i konsernets resultater. Dette krever at risikostyring er en integrert del av organisasjonen, og at hele organisasjonen har et bevisst forhold til hvilke risikoer konsernet er og kan bli eksponert for. For å se til at risikostyring blir ivarettatt av organisasjonen har konsernet en egen enhet som har primæransvar for risikostyring. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende direktør.

Konsernets risikonivå blir vurdert i forhold til styrevedtatte rammer og målsetninger for hver risiko. I tillegg blir det foretatt subjektive vurderinger av de ulike risikoene. Risk avdelingen utarbeider en månedlig risikorapport. Denne rapporten distribueres til bankens ledergruppe, kontrollkomité og styret. I tillegg blir den gjort tilgjengelig for revisor (ekstern og intern).. I tillegg til de månedlige risikorapporter utarbeides egne porteføljerapporter for utlånsporteføljene for henholdsvis privatmarked (PM) og næringsliv (NL). Rapporten til NL oppdateres månedlig, mens rapporten for PM utarbeides kvartalsvis.

3.2 Elementer i Risikostyring i Sandnes Sparebank

3.2.1 Organisering og ansvar

For å oppnå tilfredsstillende risikostyring er det viktig at alle ansatte i konsernet har god forståelse for og omfattende kunnskap om finansiell risikostyring. Denne forståelsen og kunnskapen må omsettes i handlinger på daglig basis. Dette sikres i hovedsak gjennom bankens ledelsesfilosofi, vektlegging av relevante egenskaper hos bankens ansatte samt den enkeltes integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. Banken har etablert et tydelig verdigrunnlag og utarbeidet etiske retningslinjer som er kommunisert og godt kjent i organisasjonen.

Figur 2 - Fordeling av ansvar

3.2.2 Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP)

Formålet med ICAAP prosessen er å gi styret et grunnlag for å vurdere størrelsen og sammensetningen av bankens ansvarlige kapital, sett i forhold til bankens risiko. Prosessen skal sikre at konsernet har en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av risikonivå, og at kapitaliseringen av banken er tilpasset både virksomhetens omfang og risikoprofil.

Vurderingsprosessen har som utgangspunkt en årlig risikovurdering for de ulike avdelingene, og ender opp i en årlig rapportering til Finanstilsynet, ICAAP rapporten. Interne rapporter utarbeides månedlig.

Ansvaret for utarbeidelse av rapportene er delegert til riskavdelingen, men det er bankens styre som er ansvarlig for innholdet i rapportene.

Figur 3 - ICAAP prosess

Identifisering av risiko

Det foretas løpende vurdering av de risikoene som banken er, eller kan bli eksponert mot. I tillegg gjennomføres årlige risikovurderinger på avdelingsnivå. Disse vurderingene er en del av grunnlaget for arbeidet med bankens ICAAP.

Evaluering

Identifisering og evaluering av risiko gjøres både på avdelingsnivå, og på et mer helhetlig nivå for banken og dens omgivelser. Identifiserte risikoer evalueres med omsyn til sannsynlighet og konsekvens. Basert på disse vurderingene blir de ulike risikoene klassifisert og presentert for bankens ledergruppe og styre.

Kapitalbehovet vurderes ut fra konsernets eksponering og kvaliteten på styring og kontroll av risiko. Sentralt i en slik vurdering er hvorvidt eksponeringen er i tråd med det risikonivå som styret er komfortabelt med. Ønsket risikonivå er vurdert av styret, og det er etablert rammer og retningslinjer for å påse at dette risikonivået ikke overstiges.

Vurdering av kapitalbehov gjøres for samtlige identifiserte og vesentlige risikoer.

Overvåking

Et viktig element i risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Dette gjøres ved månedlige risikorapporter til ledergruppe, kontrollkomité og styre. Månedsrapporten fokuserer i hovedsak på de identifiserte risikoene som det er beregnet risikojustert kapital for. Det legges særlig vekt på endring i eksponering.

Vurdering av styring og kontroll

Prosesen for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov er en kontinuerlig prosess. Således utarbeides kvartalsmessige interne oppdateringer av kapitalbehovet. I disse kvartalsrapportene blir også styring og kontroll vurdert.

Rapportering

En gang i året rapporterer styret vurdering av behovet for risikojustert kapital til Finanstilsynet, ICAAP-rapporten. Rapporten gjenspeiler det arbeidet som er gjort i løpet av det siste året for å vurdere behovet for og nivået på risikojustert kapital.

Rapporten for 2011 ble oversendt Finanstilsynet i begynnelsen av juli, og tilbakemelding fra Finanstilsynet inneholdt ingen krav til endringer eller ytterligere dokumentasjon. I forkant av oversendelse av rapporten til Finanstilsynet foretar bankens internrevisjon en vurdering av både bankens ICAAP-prosess og en vurdering av beregninger og dokumentasjon av rapporten som oversendes Finanstilsynet. Høsten 2010 inngikk banken

rammeavtale med BDO vedrørende levering av tjenester tilknyttet internrevisjon, slik at den uavhengige gjennomgangen av årets ICAAP ble gjennomført av BDO. Rapporten fra intern revisjon inngår i rapporten som banken oversender Finanstilsynet.

4 Risikokategorier

Tabellen under viser hvilke risikotyper som inngår i konsernets ICAAP. For pilar 1 risikoer benyttes i utgangspunktet regulatoriske metoder. Dersom den interne gjennomgangen viser at kapitalbehovet under Pilar 1 medfører en underestimering, benyttes imidlertid en kombinasjon av kvalitativ- og kvantitativ analyse.

Ved vurdering av kapitalbehovet for de risikoer som ikke omfattes av Pilar 1 brukes også en kombinasjon av kvalitativ- og kvantitativ analyse.

Kredittrisiko	Risiko for tap som følge av motpartens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
Likviditetsrisiko	Risiko for at konsernet ikke klarer å innfri sine forpliktelser eller ikke har evne til å finansiere eiendeler (inkludert ønsket vekst) uten vesentlig høyere kostnader.
Markedsrisiko	Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.
Operasjonell risiko	Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter ikke juridisk risiko, strategisk risiko eller omdømme risiko.
Omdømme risiko (inkl juridisk risiko)	Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit om omdømme i markedet (hos kunder, motparter, grunnfondsbeveiere og myndigheter).
Eierrisiko	Risiko for tap i datterselskaper. Risiko er knyttet til både den risiko som det enkelte selskapet påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av selskapene.
Strategisk risiko (inkl forretningsrisiko)	Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessig rammebetingelser.

4.1 Kredittrisiko

4.1.1 Styring og kontroll

Kredittrisiko er risiko for tap som følge av motpartens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Konsernets styring og kontroll av kredittrisiko tar utgangspunkt i konsernets overordnede kreditstrategi. Denne strategien vurderes og godkjennes av styret minimum årlig. For å operasjonalisere strategien har konsernet utarbeidet en kredittpolicy og kreditthåndbøker, samt fastsatt bevilgningsfullmakter.

Overordnet

Kreditstrategien setter overordnede rammer for hvor mye kredittrisiko konsernet er villig til å akseptere. Risikoviljen er tilpasset målsetninger for soliditet, lønnsomhet, likviditet og vekst, samt bankens strategi for øvrig, herunder egenkapitalbehovet for kredittvirksomheten. Kreditstrategi gir rammer for de bærende elementene i bankens kredittpolicy, herunder rammer for eksponering innen ulike sektorer, kundesegmenter samt konsentrasjon på enkeltkunder og kundegrupper.

Konsernets kredittpolicy legger overordnede føringer for finansiering av enkeltengasjementer. Retningslinjene er dels generelle og dels knyttet til konkrete finansieringsområder. Det settes blant annet minimumskrav til egenkapital ved finansiering av eiendomsprosjekter, forhåndssalg på boligprosjekter og finansieringsgrad i forhold

til leieinntekter på eiendom for utleie. Formålet med kredittpolicyen er å sikre at bankens utlånsportefølje har en akseptabel risikoprofil og gir lønnsomhet etter forventede tap i et langsiktig perspektiv.

Styret er ansvarlig for konsernets innvilgelse av lån og kreditt, men har delegert kredittfullmakter til administrerende direktør, som igjen har delegert disse videre. Fullmaktene følger stillingstittel. Fullmaktene er tilgjengelige på konsernets intranett.

Konsernets rutiner for kredittbehandling er fastsatt i kreditthåndbøker for PM og NL. Disse er tilgjengelige for konsernets ansatte på intranettet. Kreditthåndbøkene retter seg i første rekke mot kundeansvarlige og andre som deltar i saksbehandlingsprosessen. Kreditthåndbøkene inneholder regler og retningslinjer for kredittvirksomheten i konsernet. Disse reglene og retningslinjene skal sikre en enhetlig og kvalitativ god behandling av kreditter. Således har enhver medarbeider som behandler kredittengasjementer plikt til å etterleve kreditthåndboken, og alle ledere og utvalg som behandler kredittsaker har ansvar for oppfølging og kontroll med at kreditthåndboken blir overholdt.

Detaljert

På et mer detaljert nivå skjer oppfølging av konsernets risikoprofil blant annet ved hjelp av scoremodeller for engasjementer. Scoremodellene kategoriserer hvert engasjement i en risikoklasse basert på vurdering av sannsynlighet for mislighold i løpet av neste 12 mnd. Kredittstrategien inneholder målsetninger for hvordan sammensetningen av de ulike porteføljene bør være for å underbygge et tilfredsstillende risikonivå.

Alle engasjementer scores månedlig, og i forbindelse med scoring utarbeids også migrasjonsrapporter som viser hvordan engasjementene beveger seg mellom risikoklasser. Disse rapportene utarbeids månedlig. I forbindelse med migrasjonsrapporter blir enkeltengasjement som faller to klasser eller mer i løpet av en måned identifisert og rapportert til lederne for de ulike avdelingene. På denne måten kan det jobbes aktivt med kunden for å unngå at engasjementet havner i mislighold. Migrasjonsrapportene utarbeides på avdelingsnivå.

I tillegg til scoring følges også verdi på sikkerhetsobjekter nøye opp. Engasjementer i PM-porteføljen er i stor grad sikret med pant i boligeiendom. Innenfor NL-porteføljen benyttes i tillegg til eiendom i større grad også andre sikkerhetsobjekter. For en tett oppfølging av verdier på sikkerhetsobjektene brukes både intern kompetanse i konsernet og eksterne motparter for verdivurderinger.

4.1.2 Modellbeskrivelse

Estimering av kreditt risiko er kompleks og krever bruk av modeller. Konsernet har scoremodeller for kunder både innenfor privatmarkedet (PM) og næringslivsmarkedet (NL). Både PM og NL kunder scores månedlig. Banken har to modeller for PM (en søknadsmodell og en adferdsmodell). Disse modellene er utarbeidet i samarbeid med SaS Institute. I tillegg har banken en modell for NL kunder. I forbindelse med denne modellen samarbeider banken med Sparebanken Sør, Sparebanken Sogn & Fjordane, Helegland Sparebank og en gruppering av sparebanker på Haugalandet (blant annet Sparebanken Haugesund) om utvikling og vedlikehold.

Risikonivået i porteføljen vurderes blant annet gjennom beregning av forventet tap (Expected Loss – EL). Både absolutt nivå på forventet tap, og forventet tap i % av total porteføljen blir overvåket og rapportert månedlig for å vurdere endring i risikonivå i porteføljen. Forventet tap i porteføljen beregnes etter følgende formel:

$$EL = PD * EAD * LGD$$

PD – Probability of Default

I scoremodellene beregnes kundens sannsynlighet for mislighold (PD – Probability of Default) neste 12 måneder og klassifiseres etter dette i 11 ulike risikoklasser som vist i tabellen nedenfor:

Misligholdsklasse	PD nedre grense	PD øvre grense
A	0,00 %	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,00 %
G	2,00 %	3,00 %
H	3,00 %	5,00 %
I	5,00 %	8,00 %
J	8,00 %	100 %
Misligholdte og nedskrevne	100 %	100 %

Et engasjement defineres som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager, og beløpet er over 1.000 kroner. Ved klassifisering benyttes et sett med interne og eksterne scorevariabler. Alle variablene er testet for egnethet.

EAD – Exposure at Default

I tillegg til sannsynligheten for mislighold (PD) vil forventet tap være påvirket av eksponeringen mot kunden. Eksponering, eller totalt engasjement, består av utlånsvolum, garantier og innvilgede ikke benyttede rammer.

LGD – Loss Given Default

LGD står for tapsgrad gitt mislighold, og er en vurdering av hvor mye konsernet kan tape gitt at engasjementet misligholdes. Konsernet har ingen god modell for vurdering av LGD, slik at tapsgraden settes med utgangspunkt i sikkerhetsdekningen til engasjementet som vist i tabellen her:

Sikkerhetsdekning	LGD
> 120 %	5 %
120 % -110 %	10 %
100 % - 70 %	25 %
70 % - 50 %	40 %
50 % - 0 %	70 %
Mangler	45 %

Risikogrupper

På grunnlag av beregnet forventet tap som beskrevet ovenfor klassifiseres engasjementene i fem ulike risikogrupper (fra lavest til høyest) som vist nedenfor:

Risikogruppe	Forventet tap - nedre grense	Forventet tap - øvre grense
Laveste	0,00 %	0,05 %
Lav	0,05 %	0,35 %
Middels	0,35 %	1,50 %
Høy	1,50 %	2,50 %
Høyeste	2,50 %	100,00 %

Konsernet er opptatt av videreutvikling og validering av sine risikostyringssystemer for å påse at de holder et høyt kvalitetsmessig nivå. Scoremodellene blir validert årlig for å påse at de er av tilstrekkelig kvalitet med hensyn til faktisk å fange opp mislighold. Modellene ble sist gang validert høsten 2010, hvor konklusjonen var at modellene var av tilstrekkelig kvalitet.

Detaljene nedenfor dokumenterer konsernets kredittrisiko.

4.1.3 Porteføljeinformasjon

Konsernets eksponering (totale engasjement, dvs. utlån, garantier og ubenyttede kreditter) kan oppsummeres med følgende nøkkeltall

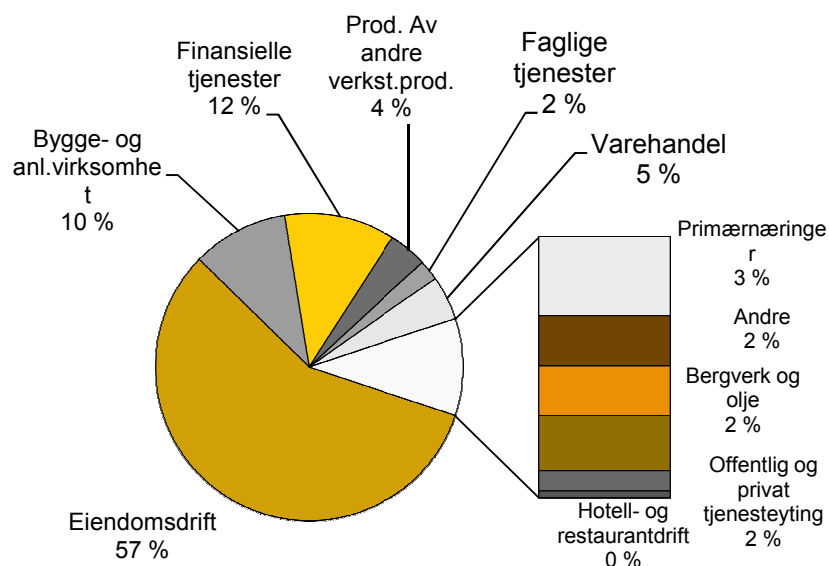
- 64 % mot PM og 36 % mot NL
- 78 % i Rogaland, 13 % Oslo/Akershus, 9 % øvrige fylker
- 52 % av NL kunder er relatert til "Eiendomsdrift"
- Totale nedskrivninger på MNOK 269,4, herav individuelle nedskrivninger på MNOK 208,1
- Individuelle nedskrivninger fordeler seg med 98,4 % NL og 1,6 % PM
- 78 % av nedskrivninger NL er relatert til "Eiendomsdrift", nærmere bestemt "utbyggingsprosjekter"
- Nedskrivninger fordeler seg med 98 % i Rogaland, 2 % øvrige fylker

Nærmere om NL porteføljen

Konsernets utlån fordelt på ulike bransjer (etter nedskrivning) per 30.6.2011:

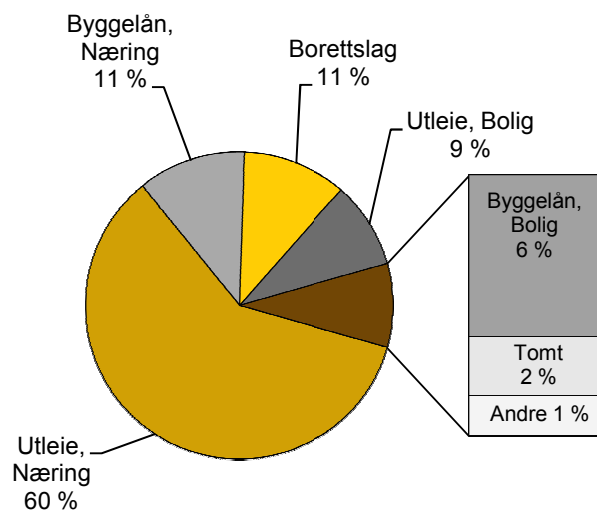
Engasjement etter kundegruppe	Utlån
Eiendomsdrift	4.457.434
Bygge- og anl.virksomhet	784.754
Finansielle tjenester	906.581
Prod. Av andre verkst.prod.	312.041
Faglige tjenester	167.755
Varehandel	361.349
Primærnæringer	240.589
Andre	151.542
Bergverk og olje	151.217
Offentlig og privat tjenesteyting	167.946
Transport og lagring	60.989
Hotell- og restaurantdrift	19.220
Personkunder og andre	14.969.225
Sum	22.750.643

Figur 4 – NL's utlånsportefølje fordelt etter kundegrupper

Som det fremkommer av oversikten over er konsernets eksponering mot Eiendomsdrift vesentlig, mens eksponering mot volatile bransjer som hotell- og restaurantdrift er forholdsvis liten. Kundene innenfor eiendomsdrift fordeler seg som vist i nedenstående figur:

Figur 5 – Utlån til eiendomsdrift

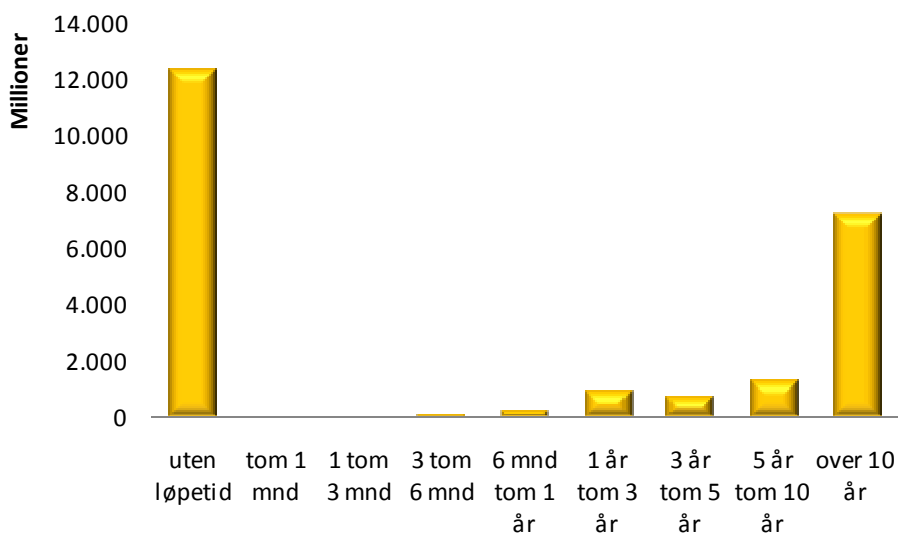

Størsteparten av konsernets eksponering mot eiendomsdrift er mot segmentet "Utleie av næringseiendom". Ved kredittbehandling av slike engasjement settes det konkrete krav fra konsernets side både til lengde på leiekontrakter og til leietakere.

Noe av eksponeringen mot eiendomsdrift er gjennom utbyggingsprosjekter. Konsernets eksponering mot utbyggingsprosjekter er per 30.06.11 ca MNOK 735 fordelt på 10 prosjekter. Gjennomsnittlig andel usolgte enheter i disse prosjektene er 27 %. 55 % av utbyggingsprosjektene er tilknyttet boligprosjekter, og resterende gjelder fritidsbolig. Konsernet er ikke eksponert mot utbyggingsprosjekter for næringsbygg. Samtlige utbyggingsprosjekt følges tett opp av konsernet.

Forfallsstrukturen for utlånsporteføljen er som vist i figuren nedenfor:

Figur 6 - Forfallsstruktur utlån - konsern

4.1.4 Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko i konsernets utlånsportefølje er et element av den samlede kredittrisikoen og oppstår dersom det foreligger en overrepresentasjon av for eksempel store engasjementer, eksponering mot enkeltbransjer, geografiske områder og så videre. Konsernet definerer konsentrasjonsrisikoen i sin portefølje ut fra fem forhold:

- Kundesegmenter
- Geografisk fordeling
- Store engasjement
- Bransje- eller næringseksponering
- Produkt- og formålkonsentrasjon

Eksponering mot volatile bransjer dreier seg om eksponering mot sykliske næringer som for eksempel skipsfart, fiskeri, oppdrett og bygg og anlegg. Slik eksponering omfattes således av bransje- eller næringseksponering.

Ad 1: Kundesegmenter

Historiske tapsdata viser at en forholdsmessig stor eksponering mot NL isolert sett vil gi en større risikoeksponering enn en forholdsmessig liten eksponering mot NL segmentet. Dette forklares gjennom at effektene av en konjunkturedgang normalt vil slå kraftigere ut i NL porteføljen enn i PM porteføljen.

Banken har en andel NL engasjement på 35 %, noe som antas ikke å innebære noen spesifikk konsentrasjonsrisiko med hensyn på kundesegmenter.

Ad 2: Geografisk fordeling

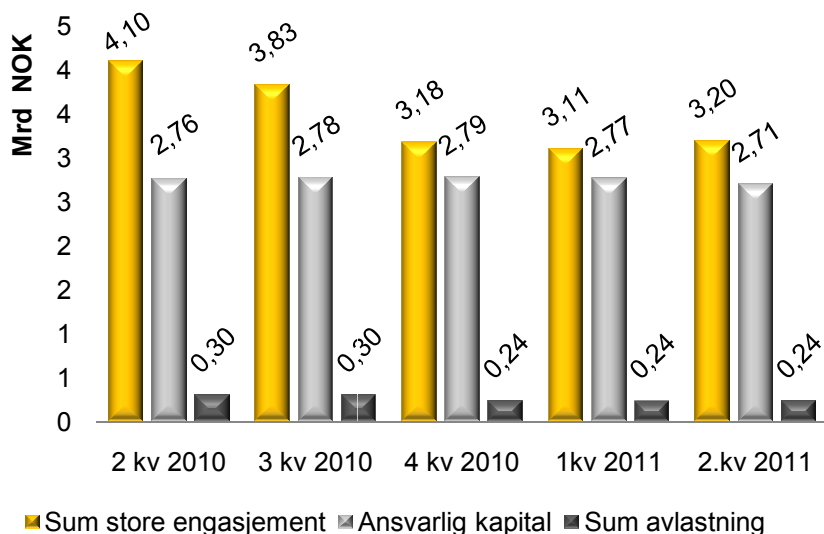
Alle norske sparebanker er eksponert mot geografisk konsentrasjonsrisiko ved at bankene er lokalt- og / eller regionalt forankret. Den geografiske konsentrasjonsrisikoen er derfor i liten grad bankspesifikk, men knytter seg til en hel næring. Imidlertid vurderer vi det slik at banken i hovedsak er lokalisert i et område med variert næringsliv og med et meget godt sysselsettingsgrunnlag. En viss geografisk spredning som følge av satsing i Oslo / Akershus bidrar til å redusere den geografiske konsentrasjonen.

Geografisk fordeling	Andel	Utlån		Garantier		Ubenyttede trekkfasiliteter	
		2010	2009	2010	2009	2010	2009
Rogaland	78 %	18.440.433	18.938.241	747.209	614.646	2.673.283	3.285.668
Oslo/Akershus	13 %	2.797.084	2.673.110	103.665	49.586	660.719	453.162
Andre fylker	9 %	2.272.146	2.738.237	14.141	66.475	212.472	295.043
Utlandet	0 %	108.773	98.428	0	0	17.060	11.235
Sum kunder etter individuelle nedskrivninger	100 %	23.618.435	24.448.016	865.015	730.707	3.563.535	4.045.109

Ad 3: Store engasjement

Konsernet er eksponert både mot store enkeltkunder og store kundegrupper. Konsernets eksponering mot store engasjement (store engasjement defineres ut fra "Forskrift om kredittinstitusjoners og verdipapirforetaks store engasjement (FOR-2006-12-22-1615)) er noe høyere enn ønskelig. Konsernet jobber imidlertid målrettet for å redusere omfanget av store engasjement. Gjennom de siste 12 mnd er store engasjement redusert med ca 0,9 mrd kroner.

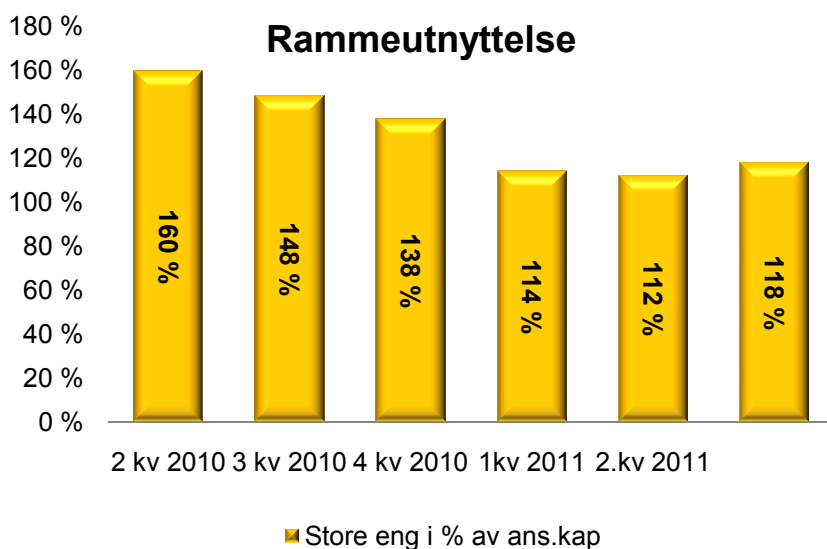
Figur 7 - Store engasjement

For å begrense sin eksponering mot store enkeltengasjement bruker konsernet avlastningsforretninger mot andre banker. En reduksjon i omfanget av store engasjement reduserer også behovet for avlastninger. Som det fremkommer av oversikten over er omfanget av avlastninger redusert fra MNOK 305 til MNOK 238 siste 12 mnd. Avlastningene er fordelt på 3 motparter.

Per 30.06.11 utgjorde konsernets store engasjement 118 % av ansvarlig kapital. Utviklingen i store engasjement i forhold til ansvarlig kapital siste 6 kvartaler er som følger:

Figur 8 - Utvikling store engasjement i % av ansvarlig kapital

Ad 4: Bransje- eller næringseksponering

Eksponering mot volatile bransjer og næringsfordelt eksponering kan være en vesentlig bidragsyter til konsentrasjonsrisiko for konsernet. Konsernet vurderer det slik at den ikke har en overvekt av eksponering mot volatile bransjer, men innser at eksponering mot kunder tilknyttet Eiendomsdrift er høyere enn ønskelig.

Som det fremkommer i figur 4 ovenfor er 60 % av NL's utlånsportefølje mot kunder tilknyttet Eiendomsdrift. Størstedelen av denne eksponeringen er mot segmentet næringseiendom for utleie. Innenfor dette segmentet er imidlertid eksponeringen diversifisert mot ulike bransjer, leietakere, type bygg med videre

Av bankens annen eksponering mot Eiendomsdrift er ca MNOK 735 av engasjementene tilknyttet diverse utbyggingsprosjekter for bolig og fritidsbolig. Risikoen her er vesentlig avvikende fra øvrig eksponering innen segmentet fordi tilbakebetalingsevnen i svært stor grad er avhengig av at det underliggende objektet realiseres.

Konsernet er i tett dialog med samtlige utbyggere for å sikre at dens interesser ivaretas på best mulig vis, og at porteføljen dermed kan reduseres så raskt som mulig. Målsetningen er at eksponering mot næringseiendom skal ligge innenfor 40 % av den totale utlånsporteføljen til NL. Utlån til utviklingsprosjekter skal søkes begrenset til 10 % av totale utlån til næringslivskunder, men banken skal ikke ha åpen risiko knyttet til slike prosjekter. Dette innebærer at andel forhåndssalg minst skal dekke prosjektets kostnader med forsvarlig margin.

Konsernet er av den oppfatning at konsentrasjonen mot næringseiendom i utlånsporteføljen er større enn ønskelig, slik at det blir beregnet risikojustert kapital for konsentrasjonsrisiko for store engasjementer. Risikojustert kapital blir beregnet med bakgrunn i beregning av Herfindal Hirsch indeks.

Ad 5 – Produkt- og formålskonsentrasjon

Dersom konsernet har en stor andel lån knyttet til spesialprodukter eller spesielle formål kan det foreligge en konsentrasjonsrisiko. Dette kan for eksempel være en stor andel verdipapirfinansiering eller et stort volum av oppkjøpsfinansiering som andel av samlet eksponering. I tillegg kan man også teoretisk sett betrakte sparebankenes store andel av sikkerhet innenfor fast eiendom som en konsentrasjonsrisiko, men i praksis sees det imidlertid bort fra dette elementet. Når det gjelder konsentrasjon knyttet til spesialprodukter eller spesielle formål, utgjør dette ikke noen stor eksponering for konsernet.

Oppsummering konsentrasjonsrisiko

Basert på dette er det konsernets oppfatning at konsentrasjonsrisikoen er noe høyere enn ønskelig. På den bakgrunn beregnes det risikojustert kapital for konsentrasjonsrisiko.

For vurdering av risiko i forbindelse med bankens beholdning av obligasjoner og sertifikater – se "Markedsrisiko".

4.1.5 Bruk av sikkerhet

Ved fastsettelse av vektning av engasjementene i forbindelse med beregning av kapitalkravet er følgende hovedtyper av pant benyttet:

- Fast eiendom (bolig, fritidseiendom)
- Bankinnskudd
- VPS

Hovedprinsippet for verdivurdering av sikkerheter er en nøktern vurdering av realisasjonsverdi. Verdivurderingsprinsippene for verdivurdering av sikkerhetsobjektene er detaljert beskrevet i de ulike kreditthåndbøkene for NL og PM. Kreditthåndbøkene inneholder klare retningslinjer for verdivurdering av sikkerhetsobjekter.

Utgangspunkt er normal salgsverdi, bokført verdi eller andre relevante kriterier for vurdering av omsetningsverdi. Verdien på objektet blir deretter redusert med en faktor, normalt 20 %, avhengig av sikkerhetstype. Denne reduserte verdien blir satt som realisasjonsverdi.

Strukturerte produkter

I forbindelse med bankens utlån til strukturerte produkter blir det foretatt regnskapsmessig motregning mot innskudd når motretningsrett foreligger, og det i tillegg foreligger en klar intensjon om å gjennomføre et nettooppgjør med den enkelte kunde på forfallsdato. Slik motregning skjer ikke i forbindelse med beregning av kapitalbehov, noe som innebærer at det beregnes kapital under Pilar 1 for lån som regnskapsmessig blir nettet.

Per 31.12.10 ble utlån tilsvarende MNOK 998,8 motregnet. Per 30.6.11 ble utlån tilsvarende MNOK 143,8 motregnet. Av disse engasjementene forfaller MNOK 104,7 i andre halvår 2011, og resterende MNOK 39,1 innen utgangen av første kvartal 2013.

Banken anser at det er juridisk usikkerhet i forbindelse med bankens salg og finansiering av strukturerte produkter, noe som innebærer at banken vurderer risikojustert kapital for å dekke opp denne usikkerheten.

4.1.6 Mislighold og nedskrivning

Taps- og misligholdsengasjementer

Taps- og misligholdsengasjement	SSB		SSB Boligkreditt		Konsern	
	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010
Misligholdte engasjement	107.395	103.076	4.157	2.412	111.552	105.488
Tapsutsatte engasjement	1.502.752	1.482.442			1.272.052	1.254.351
Individuelle nedskrivninger	263.156	272.332			198.956	208.132
Brutto mislighold i % av brutto utlån	0,62 %	0,54 %	0,07 %	0,05 %	0,49 %	0,44 %

Prinsipp for vurdering av nedskrivninger

Individuelle nedskrivninger på utlån og garantier

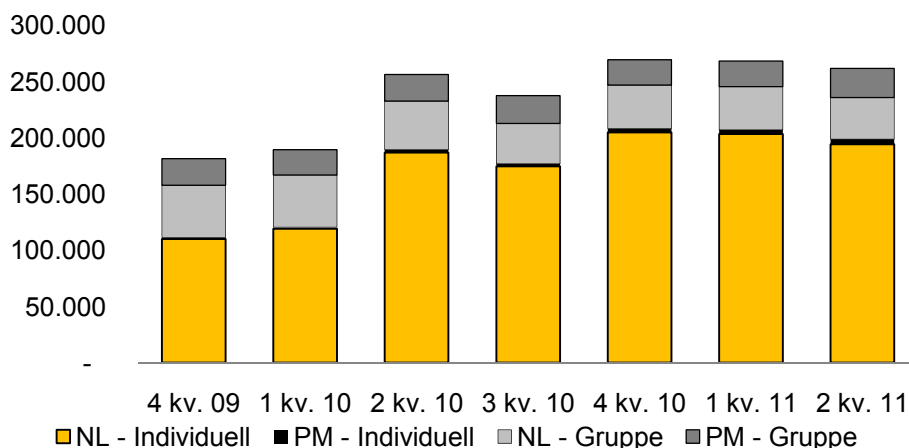
På hver balansedag vurderes om det eksisterer objektive bevis for at verdien på individuelt vurderte utlån er redusert. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter førstegangs balanseføring (en tapshendelse) og resultatet av tapshendelsen (eller hendelsene) må i tillegg kunne måles pålitelig. Eksempler på slike hendelser er vesentlige finansielle problemer hos debitor, betalingsmislighold eller andre kontraktsbrudd. Dersom det foreligger objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet. For utlån regnskapsført til amortisert kost beregnes tapet som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer diskontert med utlånets opprinnelige effektive rentesats. Periodens endringer i vurdert verdi for utlån resultatføres under "nedskrivninger og tap på utlån og garantier". For utlån regnskapsført til virkelig verdi representerer verdiendringen forskjellen mellom balanseført verdi og virkelig verdi på balansedagen. Endringen i virkelig verdi for disse lånene er ført i resultatregnskapet i posten "verdiendring på finansielle instrumenter til virkelig verdi".

Tap anses som konstatert ved stadfestet akkord eller konkurs, ved at utleggsforretninger ikke har ført fram, ved rettskraftig dom, eller for øvrig ved at konsernet har gitt avkall på hele eller deler av engasjementet, eller at engasjementet vurderes som tapt av konsernet.

Gruppenedskrivninger på utlån

Utlån som ikke er individuelt nedskrevet for verdifall vurderes samlet i grupper. Nedskrivning vurderes basert på utvikling i kundenes risikoklassifisering samt tapserfaring for de respektive kundegrupper. Nedskrivninger innregnes i den perioden de oppstår og inkluderes i "nedskrivninger og tap på utlån og garantier" i resultatregnskapet.

Figur 9 - Utvikling i nedskrivninger

For ytterligere detaljer om mislighold og nedskrivninger vises til note 8 og note 11 i bankens årsregnskap for 2010.

4.1.7 Motpartsrisiko

Konsernet benytter seg av rentederivater, valutaderivater og opsjoner i den daglige risikostyringen. Det er internt krav at det kun benyttes motparter i slike kontrakter som banken har etablert ISDA og/eller CSA avtaler med.

Basert på krav om ISDA og CSA beregner ikke konsernet risikjustert kapital for å dekke opp eventuell motpartsrisiko. Det er konsernets oppfatning at kapitalbehovet blir tilstrekkelig beregnet ut fra kredittrisiko.

4.1.8 Vurdering

Konsernet har totalt sett en moderat kredittrisikoprofil. For engasjement hvor det er indikasjoner på tap er det foretatt individuelle nedskrivninger basert på konkrete vurderinger.

Kredittrisikoen er redusert gjennom 2010, dels gjennom bedret makrobilde, og dels som følge av målrettet styring av kredittrisikoen. Denne utviklingen har fortsatt i første halvår 2011. På tross av noe usikkert makrobilde fremover, forventes det heller ikke en økning i konsernets kredittrisiko i andre halvår 2011.

Næringslivsporteføljen har en moderat risikoprofil. Volumet i porteføljen er gjennom bevisst styring tatt noe ned gjennom 2010, og det forventes ytterligere nedgang i utvalgte segmenter av porteføljen i 2011. En stor del av porteføljen er knyttet mot eiendomssektoren, og konsernet følger disse engasjementene nøye. Porteføljen knyttet til utleie av næringsseiendom består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med lange leiekontrakter og solide leietakere.

Kvaliteten på utlånsporteføljen til personkunder vurderes som god. Størrelsen på utlånsporteføljen til privatmarkedet økt i 2011, men har hatt en svak nedgang i første halvår 2011. Privatmarkedet er et viktig satsingsområde for konsernet fremover.

4.2 Likviditetsrisiko

4.2.1 Styring og kontroll

Likviditetsrisiko er risiko for at konsernet ikke klarer å innfri sine forpliktelser eller ikke har evne til å finansiere eiendeler, inkludert ønsket vekst, uten vesentlig høyere kostnader.

Konsernets styring og kontroll av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi og beredskapsplan for likviditetskriser. Strategien og beredskapsplanen vurderes og godkjennes av styret minimum årlig. Den overordnede likviditetsstrategien forvaltes i samsvar med de til enhver tid gjeldende lover og regler. Ved vesentlige endringer i aktuelle lover og forskrifter oppdateres likviditetsstrategien. Ansvaret for bankens daglige oppfølging av likviditetsrisiko er tillagt Finanssjef, men beslutninger vedrørende strategisk likviditets- og balansestyring er underlagt konsernets Balansestyringsgruppe. Ifølge mandatet til balansestyringsgruppen skal gruppen bidra til å optimalisere balansestrukturen og fastsette beredskapsnivå og iverksettelse av tiltak i forbindelse med en likviditetskrise. Balansestyringsgruppen består av:

- CEO
- CFO
- Direktør Juridisk
- Direktør NL
- Direktør PM
- Risk Manager
- Finanssjef

En fullstendig vurdering av konsernets likviditetsrisiko innebærer at det til enhver tid er oversikt over større inn- og utbetalinger. Dette fordrer utstrakt kommunikasjon mellom Treasury og bankens kredittavdelinger. En slik kommunikasjon sikres blant annet gjennom regelmessige møter i balansestyringsgruppen.

Likviditetsrisiko vurderes i utgangspunktet på grunnlag av likviditetsindikator 1 og 2 (jf. retningslinjer fra Finanstilsynet), resultater av stresstester samt kvantitativ vurdering av likviditet. I tillegg er det etablert en del kvalitative faktorer som kan påvirke konsernets likviditetsrisiko negativt.

Beregning av likviditetsindikatorer, resultater av stresstester samt kvantitativ vurdering av konsernets likviditetsbeholdning rapporteres til balansestyringsgruppen hver uke. Vurdering av kvalitative faktorer samt rapportering til styret skjer månedlig.

Erfaringer fra finanskrisen medførte at styret fastsatte nye strengere krav med hensyn til styring og oppfølging av konsernets likviditetsrisiko. Endringene innebærer blant annet strengere krav til både kvantitet og kvalitet på konsernets overskuddslikviditet. Det er også innført strengere krav til forfall på bankens innlån, omfang av store innskudd og krav til resultater av stresstester av likviditet basert på ulike scenarier (både bankspesifikke, markedsspesifikke og kombinerte scenarier). Rammer og målsetninger i likviditetsstrategien gjenspeiler konsernets moderate til lave risikoprofil.

Konsernets beredskapsplan i forbindelse med eventuelle likviditetskriser skal hjelpe konsernet med håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Beredskapsnivå fastsettes av balansestyringsgruppen.

Konsernets stresstest for likviditet vurderer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder med begrenset eller ingen tilgang til likviditet. I forbindelse med stresstest er det utarbeidet scenarier av ulik alvorlighetsgrad. Resultatet av testene viser en antatt likviditetsmessig worst-case for de definerte krisescenarier.

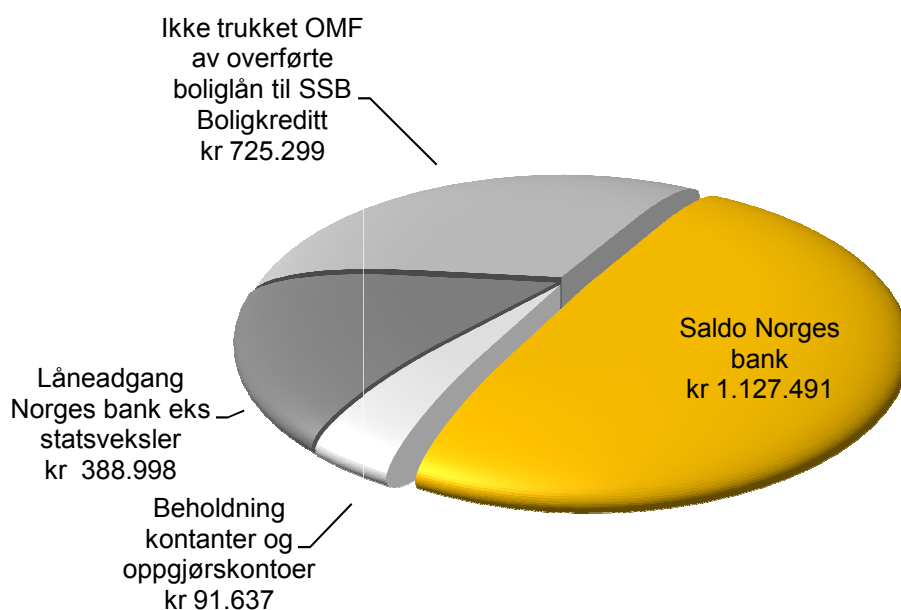
Konsernets Treasury avdeling er ansvarlig for bankens likviditetsstyring. Konsernets Risk avdeling overvåker og rapporterer utnyttelse av rammer i forhold til likviditetsstrategien

Bruk av SSB Boligkreditt har gjennom 2010-2011 vært et viktig element for å redusere konsernets likviditetsrisiko.

4.2.2 Nærmere om likviditet

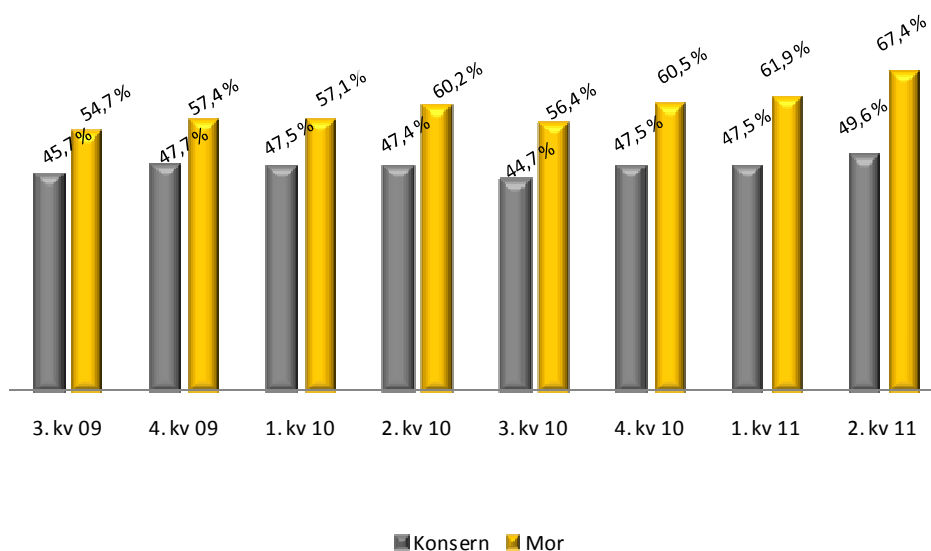
Konsernet har pr 30.06.2011 tilfredsstillende likviditet. Total strategisk likviditet er på ca MNOK 2.289 fordelt på forskjellige kilder som vist i figuren nedenfor.

Figur 10 – Tilgjengelig likviditet fordelt på kilde

Størstedelen av konsernets finansiering skjer gjennom innskudd fra kunder. Innskuddsdekningen har vært forholdsvis stabil gjennom 2010:

Figur 11 - Innskuddsdekning

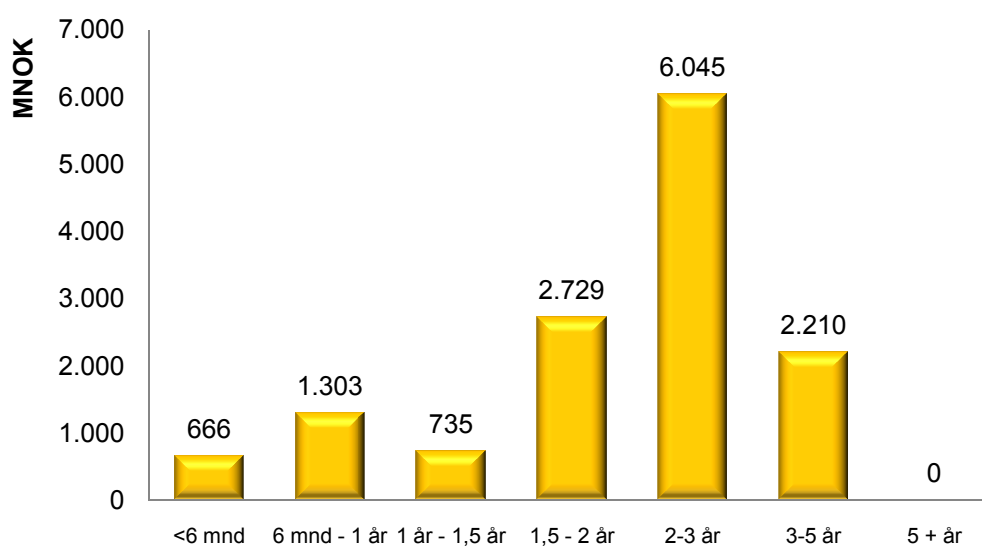
Konsernet har som målsetning å øke innskuddsdekningen ytterligere.

Konsernet utsteder gjennom SSB Boligkreditt obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Overføring av godt sikrede boliglån til SSB Boligkreditt bidrar til å redusere likvidetsrisikoen i konsernet. Det er totalt overført 5,8 mrd kroner i boliglån til SSB Boligkreditt per 30.6.2011. Dette er en økning på 0,5 mrd kroner siden årsskiftet.

Ved utgangen av 2010 har konsernet en overskuddslikviditet (strategisk likviditet) i form av innskudd i Norges Bank, plasseringer i likvide obligasjoner og sertifikater (inkludert statspapirer) tilsvarende 2,4 mrd kroner. Konsernet refinansierte i mai 2010 et syndikert lån pålydende MEUR 300 med forfall i desember 2010. I den forbindelse ble et nytt syndikert lån pålydende MEUR 140 tatt opp. Dette lånet har forfall i januar 2013.

Konsernets forfallsstruktur på innlån ser per 31.12.10 ut som følger:

Figur 12 – Forfallsstruktur innlån

Konsernet har definert stressituasjoner for å vurdere bankens likviditetssituasjon gitt ulike nedgangscenarier. Det er fra styrets side etablert rammer for både drift uten tilførsel av likviditet og størrelse på kjernekapital gitt disse ulike stressituasjonene. Stressituasjonene er utarbeidet både ut fra en bankspesifikk krise, en markedskrise og en kombinert krise. Per utgangen av 2010 overholdt konsernet interne rammer i forbindelse med stressituasjoner.

4.2.3 Vurdering

Det beregnes ikke kapital under Pilar I for å dekke opp likviditetsrisiko. Selv om konsernets likviditetssituasjon vurderes å være god, velger konsernet å inkludere likviditetsrisiko i forbindelse med vurdering av risikostyrt kapital.

4.3 Markedsrisiko

4.3.1 Styling og kontroll

Markedsrisiko er risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder. Markedsrisiko oppstår som følge av at banken har åpne posisjoner i ulike finansielle instrumenter.

Utgangspunktet for styling og kontroll av konsernets markedsrisiko er konsernets Finansstrategi. Finansstrategien vurderes og godkjennes av styret minimum årlig. Strategien gir rammer for markedsrisiko.

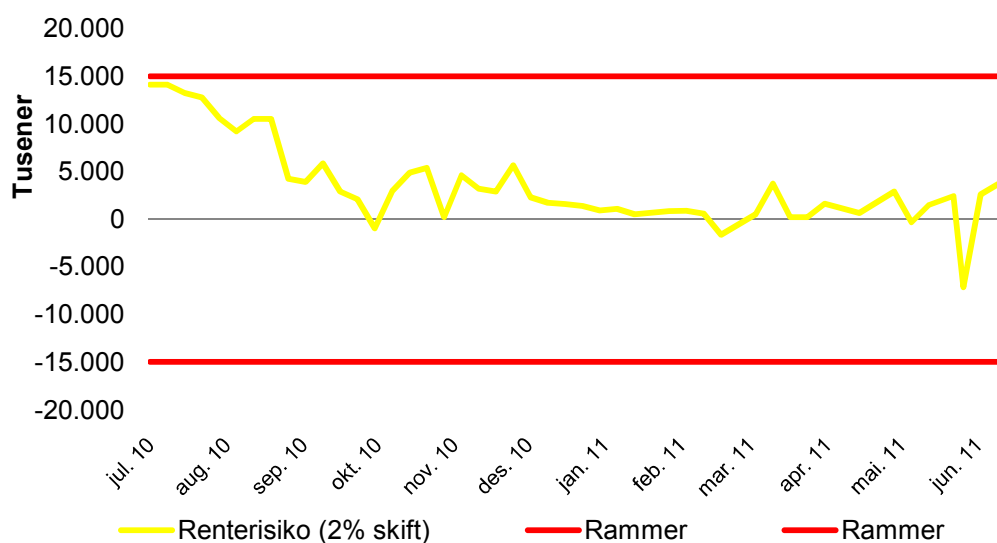
Konsernet har ingen definert handelsportefølje, og er således ikke direkte eksponert mot børsnoterte aksjer. Markedsrisiko knytter seg derfor i hovedsak til bankens renterisiko, valutarisiko og investeringer i aksje-, obligasjons- eller Private Equity fond. Ettersom bankens portefølje av obligasjoner og sertifikater vurderes til virkelig verdi er også denne porteføljen eksponert mot markedsrisiko.

Bortsett fra renterisiko og valutarisiko som styres etter rammer skal alle nye investeringer godkjennes av styret.

4.3.2 Renterisiko

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Konsernets renterisiko reguleres ved maksimumsramme for verdiendring ved parallelle skift i rentekurven på 2 %. Per 31.12.10 er denne rammen satt til MNOK 15. Renterisikoen i konsernet er ved utgangen av 2010 lav, og som figuren under viser har den vært lav gjennom hele 2010.

Figur 13 – Renterisiko

4.3.3 Valutarisiko

Valutarisiko er risiko for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler sin valutarisiko ut fra en vurdering av nettoposisjoner i de ulike valutaene. Konsernet har ramme for både samlet posisjon og for posisjon i enkelt valutaer. Omfanget av valutarisiko er lavt ettersom konsernet kun kan ha åpne posisjoner i valuta tilsvarende markedsverdi på MNOK 70. Valutaposisjonene blir vurdert og rapportert daglig. Per 30.06.10 var konsernets valutarisiko i underkant av MNOK 40.

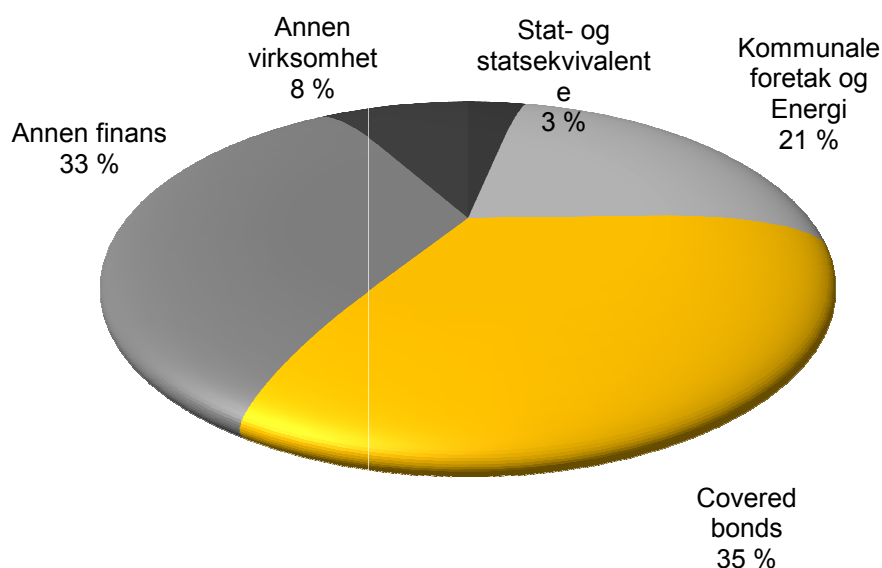
4.3.4 Investering i obligasjoner og sertifikater

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og andre finansielle plasseringer

Størstedelen av konsernets kursrisiko er knyttet til porteføljen av obligasjoner og sertifikater. Per 30.06.11 var markedsverdien på denne porteføljen MNOK 2.154. Denne porteføljen følges i hovedsak opp gjennom klare retningslinjer for kvalitet og type papirer som det kan investeres i. Disse retningslinjene stiller krav til størrelsen på investeringen, rating på papiret, forfall og bransje.

Porteføljen vurderes å ha lav til moderat risiko. Per 30.06.11 var porteføljen fordelt på sektorer som følger:

Figur 14 - Obligasjoner og sertifikater (aktiva)

4.3.5 Investeringer i Private Equity fond og lignende

Dette er investeringer som opprinnelig planlagt solgt i annenhåndsmarkedet i 2008. Dette var imidlertid ikke mulig på grunn av markedsutviklingen for slike investeringer etter finanskrakket. Det er planen å redusere konsernets eksponering ved salg eller ved avslutning av fondene. Fondene har en restlevetid i henhold til sine vedtekter på 2-8 år.

Investeringer	Uinnkalt per 30/6-2011	Bokført verdi 30/6-2011	Uinnkalt per 31/12-2010	Bokført verdi 31/12-2010
Finansielle instrumenter tilgjengelige for salg				
Boligeiendom Berlin	-	15.450	-	15.450
Aksjer til virkelig verdi				
Hitec Vision PE IV	USD 880	22.082	USD 854	18.376
Pareto Growth - via SSB PE II AS	-	41.360	-	34.657
Saffron India Real Estate Fund - via Global Eiendom	USD 3.500	6.074	USD 3.500	6.915
Så Korn Invest II (inkl i "øvrige unoterte")	2.936	102	4.437	407
Aksjer i tilknyttet selskap				
SSB Energivest	-	45.325	-	38.306
Sum totalt (USD omregnet til kurs pr 30.6 / 31.12)	26.529	130.392	29.904	114.111

4.2.6 Vurdering

Konsernets eksponering overfor markedsrisiko vurderes å være moderat.

Siden konsernet ikke har noen handelsportefølje av finansielle instrumenter er beregningsgrunnlaget for markedsrisiko etter standardmetoden null for konsernet. Konsernet har vurdert hvorvidt det er andre forhold ved konsernets markedsrisiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden.

4.4 Operasjonell risiko

4.4.1 Styring og kontroll

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som skyldes utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer eller eksterne hendelser.

Konsernet har ikke utarbeidet et eget rammeverk for styring og kontroll av operasjonell risiko. I praksis vurderer konsernet sin operasjonelle risiko med utgangspunkt i en gjennomgang og identifisering av vesentlige risikoer i de ulike avdelingene. Operasjonell risiko vurderes ut fra 7 tapshendelseskategorier:

- Eksternt bedrageri
- Internt bedrageri
- Ansettelsesvilkår og sikkerhet på arbeidsplassen
- Kunde, produkter og forretningspraksis
- Skade på fysiske eiendeler
- Avbrudd i drift eller systemer
- Oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling

For å påse at operasjonelle hendelser ikke i alvorlig grad skal påvirke konsernets stilling legges det ned store resurser i kompetanseutvikling, gode rutiner, god internkontroll og kvalitetssikring. Samtlige rutiner i konsernet er gjort tilgjengelig via en egen portal på intranett.

Det er særlig fokus på risiko knyttet til bankens IT-systemer, menneskelig svikt eller svikt i rutiner og systemer. I den forbindelse har det de siste årene blitt benyttet ekstern ekspertise for gjennomgang av risikobildet for Sandnes Sparebanks (ikke på konsern nivå) knyttet til informasjonssikkerhet. Rapporten som utarbeides i den forbindelse utgjør bankens etterlevelse av § 3 i Forskrift om bruk av Informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Konklusjonen fra rapporten utarbeidet i januar 2010 er at risikobildet ikke er vesentlig endret det siste året.

4.4.2 Vurdering

Kapitalberegningen for operasjonell risiko er foretatt etter basismetoden slik den er beskrevet i Kapitalkravforskriften. I tillegg har konsernet vurdert hvorvidt det er andre forhold ved konsernets operasjonelle risiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden. Konsernet foretar beregning av risikojustert kapital utover kapitalbehovet vurdert under Pilar 1 for Operasjonell risiko.

4.5 Omdømme-/juridisk risiko

4.5.1 Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for omdømmerisiko.

Konsernet har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om konsernets verdigrunnlag, mål og visjon. Konsernet er videre opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av lover og regler, bransjestandarder og interne retningslinjer. Konsernet har egen ansatt med ansvar for Compliance i forhold til konsesjonsbelagt virksomhet. Compliance ansvarlig rapporterer til Finansdirektør.

Juridisk risiko er i utgangspunktet risiko for at avtalegrunnlaget ikke gir den rettslige stillingen avtalepartene la til grunn ved avtaleinngåelse, for eksempel ved at avtalen ikke er utformet på en måte som gjør at den er juridisk bindende. Inkludert i juridisk risiko er også søksmålsrisiko. Banken kan gjennom tidligere salg og finansiering av sammensatte produkter være utsatt for søksmålsrisiko, jamfør diverse uttalelser fra Bankklagenemda. Det tas hensyn til denne søksmålsrisikoen i vurdering av behov for risikojustert kapital for omdømme risiko.

Banken har hatt et lavt salg av sammensatte produkter til egne kunder, men har hatt et større volum av lånefinansiering tilknyttet Acta's produkter. Acta har det fulle rådgiveransvaret overfor kundene i henhold til den offentlige godkjente samarbeidsavtalen mellom partene. Bankens ansvar vil primært måtte knyttes opp mot den generelle frarådningsplikten som gjelder for alle typer utlån. Alle renter tilknyttet utlånene er forskuddsbetalte av kundene, noe som innebærer svært lav betjeningsrisiko.

I forbindelse med søksmålsrisiko relatert til rådgiving ved salg og lånefinansiering av strukturerte produkter gjennomgår banken samtlige strukturerte produkter som banken har vært involvert i med hensyn på å vurdere den juridiske risikoen. Dette arbeidet pågår, og resultatet av disse vurderingene vil bli tatt hensyn til i forbindelse med vurdering av bankens interne kapitalbehov.

4.5.2 Vurdering

Det er ikke vedtatt styringsmål for omdømme risiko, men konsernet beregner risikojustert kapital for omdømme-/juridisk risiko blant annet for å dekke opp søksmålsrisikoen i forbindelse med strukturerte produkter.

4.6 Eierrisiko

4.6.1 Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for eierrisiko.

Ledelse og styrer i datterselskaper blir ivaretatt i henhold til aksjelovens bestemmelser. I flere av selskapene benyttes ledere og / eller ansatte fra konsernet i styret eller andre funksjoner. Eventuelle lån til datterselskaper blir medtatt under kredittrisiko og konsentrasjonsrisiko.

4.6.2 Vurdering

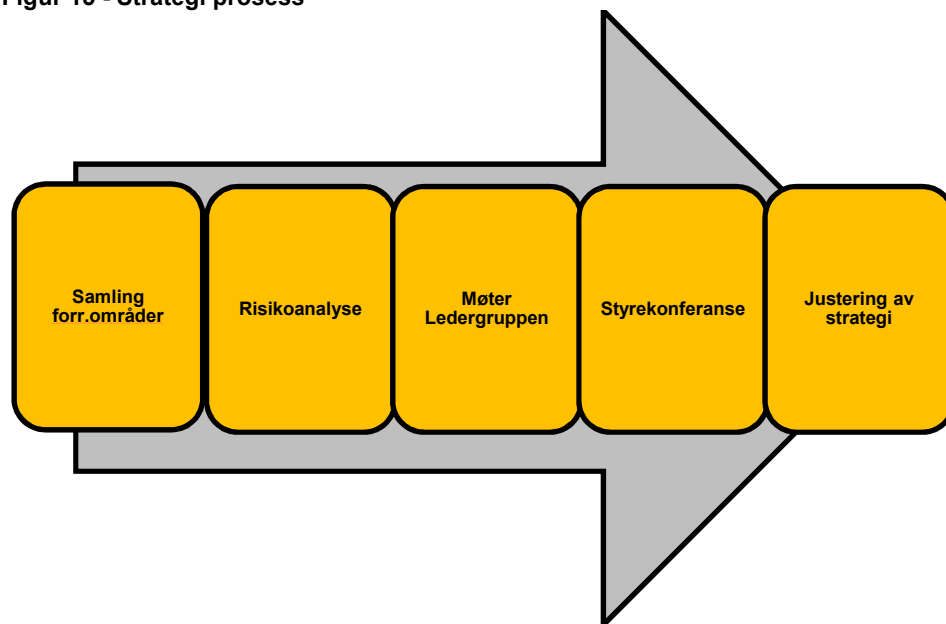
På tross av at eierrisiko blir vurdert til å være lav beregner konsernet risikojustert kapital for å dekke opp eventuell eierrisiko.

4.7 Strategisk risiko

4.7.1 Styring og kontroll

Konsernet har en levende strategiprosess, noe som gjør banken fleksibel, og klar til å tilpasse seg sine omgivelser. Figuren nedenfor gir et bilde av strategiprosessen gjennom ett år.

Figur 15 - Strategi prosess

Endringer eller justeringer av strategi innebærer vurderinger av og konklusjoner på følgende spørsmål:
Hva bør vi gjøre mer av?
Hva bør vi begynne med?
Hva bør vi gjøre mindre av?
Hva bør vi slutte med?

Svarene på disse spørsmålene ender opp i konkrete planer eller punkter på de avdelingsvise områdeplanene. For ytterligere å sette strategiprosessen i fokus har konsernet en egen ansatt med ansvar for strategiprosessen.

4.7.2 Vurdering

Det er konsernets vurdering at den strategiske risikoen er lav, noe som innebærer at det ikke blir beregnet risikojustert kapital for strategisk risiko.

5 Kapitaldekning

5.1 Konsolidering

I konsernregnskapet for Sandnes Sparebank inngår finansinstitusjonene Sandnes Sparebank og SSB Boligkreditt. I tillegg inngår øvrige datterselskaper som spesifisert i note 44 i årsregnskapet for 2010. Konsernregnskapet er avlagt etter IFRS og prinsippene er beskrevet i note 1 i årsregnskapet for 2010. Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

5.2 Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital	SSB		SSB Boligkreditt		Konsern	
	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010
Egenkapitalbeviskapital	710.581	710.581	165.100	165.100	710.581	710.581
Overkursfond	168.232	168.232	85.000	85.000	168.232	168.232
Annen egenkapital	1	1	10.077	10.077	13.719	28.827
Sparebankens fond	704.918	704.918			704.918	704.918
Gavefond	4.588	6.594			4.588	6.594
Utjevningsfond	61.640	61.640			61.640	61.640
Fond for urealiserte gevinster	3.923	3.923			3.923	3.923
Minoritetsinteresser					23.961	9.276
Delårsresultat	27.142				27.142	
Egenkapital	1.681.024	1.655.888	260.177	260.177	1.718.703	1.693.990
Fondsobligasjoner	655.679	657.877			655.679	657.877
Fradrag for goodwill					-1.628	-1.677
Fradrag for andre immaterielle eiendeler	-19.700	-15.172	-1.570	-1.815	-21.270	-16.987
Utsatt skattefordel	-26.719	-34.845			-49.440	-57.115
Kjernekapital	2.290.285	2.263.748	258.607	258.362	2.302.045	2.276.089
Ansvarlig lånekapital	403.602	509.431			403.602	509.431
Ansvarlig kapital	2.693.887	2.773.180	258.607	258.362	2.705.647	2.785.520

Følgende lån inngår i fondsobligasjoner og ansvarlig lånekapital per 30.6.2011:

Ansvarlig lån		Pr 30/6-2011		
Opptaksår	Betingelser	Forfall	Calldato	Beløp
Fondsobligasjon, tidsbegrenset				
2004	3 mnd NIBOR + 2,50 %	30.06.2014	30.06.2014	55.500
Sum nominell verdi tidsbegrenset fondsobligasjon				55.500
Fondsobligasjon, evigvarende				
2011	6 mnd NIBOR + 4,50%	IA	07.06.2016	450.000
2004	7,64 % p.a.	IA	30.06.2014	144.500
Sum nominell verdi evigvarende fondsobligasjon				594.500
Ansvarlig lån, tidsbegrenset				
2008	3 mnd NIBOR + 2,25%	30.08.2018	30.08.2013	100.000
2007	3 mnd NIBOR + 1,60%	19.12.2017	19.12.2012	110.000
2007	3 mnd NIBOR + 0,45 %	06.06.2017	06.06.2012	200.000
Sum nominell verdi ansvarlig lån				410.000

Sandnes Sparebank annonserte 11. mai 2011 utstedelsen av et nytt fondsobligasjonslån i markedet med formål om å refinansiere 450 millioner kroner fondsobligasjonslån fra Statens finansfond. Fondsobligasjonslånet fra Statens finansfond ble tilbakebetalt 7. juni 2011. Det nye fondsobligasjonslånet er uten fastsatt løpetid og uten incentiver for tilbakebetaling. Fondsobligasjonen er derfor etter beregningsforskriften godkjent som kjernekapital innen en ramme på 35 % av samlet kjernekapital, og medregnes således i sin helhet.

5.3 Kapitalkrav

Basert på Kapitalkravforskriftens standardmetode er kapitalkravet for morselskap, øvrig finansinstitusjon og konsernet som følger:

Kapitalkrav	SSB		SSB Boligkreditt		Konsern	
	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010
Kreditt- og motpartsrisiko						
Stater og sentralbanker	5.608	4.808	-	-	5.608	4.808
Lokale og regionale myndigheter	3.061	1.155	-	-	3.061	1.155
Institusjoner (Inklusive Derivater)	61.734	45.521	5.185	1.701	66.919	47.222
Foretak	445.852	489.612	-	64	445.852	489.677
Massemarked	172.275	192.301	-	-	172.275	192.301
Pant i fast eiendom	302.592	333.019	155.224	142.070	457.816	475.089
Forfalte engasjement	78.541	68.211	242	256	78.783	68.466
Obligasjoner med fortrinnsrett	21.241	22.079	-	-	21.241	22.079
Andeler verdipapirfond	653	636	-	-	653	636
Øvrige	35.780	26.504	43.135	38.164	78.915	64.668
Sum kapitalkrav kreditt- og motpartsrisiko	1.127.337	1.183.846	203.786	182.255	1.331.123	1.366.101
Operasjonell risiko - basismetoden						
	71.168	79.030	3.419	3.664	74.587	82.694
Fradrag - gruppenedskrivninger	-4.617	-4.524	-400	-376	-5.017	-4.900
Kapitalkrav	1.193.888	1.258.352	206.805	185.543	1.400.693	1.443.895

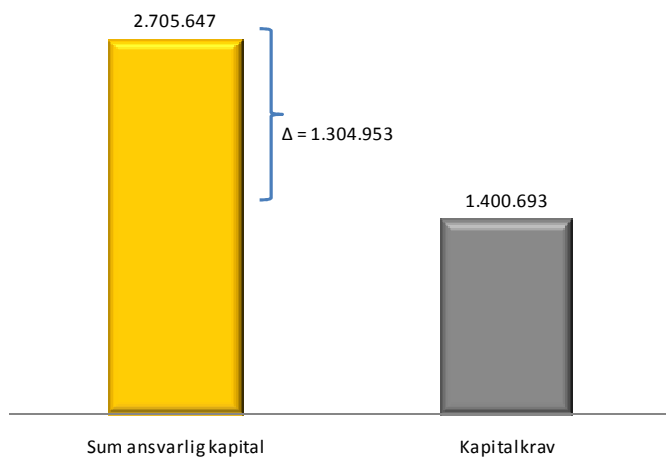
I tillegg opplyses om følgende beregningsgrunnlag:

Beregningsgrunnlag	SSB		SSB Boligkreditt		Konsern	
	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010
Motpartsrisiko for derivater	-	-	-	-	-	-
Kreditrisiko ved verdipapirisering	-	-	-	-	-	-
Markedsrisiko	-	-	-	-	-	-
Operasjonell risiko (kapitalkrav 15 %)	889.601	987.875	42.739	45.800	932.340	1.033.675

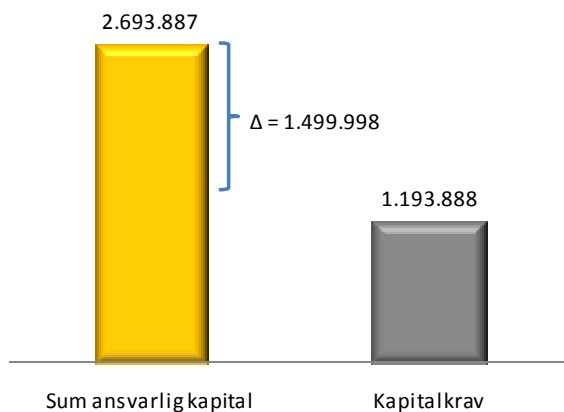
Beregningen av kapitalbehov i forhold til ansvarlig kapital viser at det er overdekning både i morselskap og på konsern som illustrert i nedenstående figurer:

Figur 16 - Overdekning ansvarlig kapital

Konsern:

Mor:

5.4 Kapitaldekning

Kapitaldekning og kjernekapitaldekning var:

Kapitaldekning	SSB		SSB Boligkreditt		Konsern	
	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010	30.06.2011	31.12.2010
Kjernekapitaldekning	15,3	14,4	10,0	11,1	13,1	12,6
Kapitaldekning	18,1	17,6	10,0	11,1	15,5	15,4

Konsernet og finansinstitusjonene innenfor konsernet vurderes på denne bakgrunn å være tilfredsstillende kapitalisert. Styret har med virkning fra 2011 økt internt mål for kjernekapitaldekning for konsernet med 2 %-poeng til 12 %.

6 Basel III

Konsernet følger utviklingen omkring nye krav fra både markedet og fra tilsynsmyndigheter (EU, BIS og Finanstilsynet) nøye.

Konsernets har t fondsobligasjoner med incentiver til tilbakebetaling. Dette medfører at de etter Basel III regleverket ikke vil tilfredsstille kravene til kjernekapital. Det er imidlertid signalisert at det gis en 10 års overgangsperiode fra 2013 hvor disse fondsobligasjonene blir ansett som kjernekapital.

Basel III har ingen andre vesentlige implikasjoner for konsernet.

7 Utbyttepolitikk

Konsernet har som å forvalte sine samlede ressurser slik at egenkapitalbeviserne gis en god, stabil og konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og kursstigning (SADG).

Årsoverskuddet fordeles mellom eierandelskapitalen (egenkapitalbeviserne) og grunnfondskapitalen i samme forhold som deres respektive andel av bankens egenkapital. Konsernet legger til grunn at inntil halvparten av eierandelskapitalens andel av overskuddet utbetales som utbytte, og tilsvarende at inntil halvparten av grunnfondsbeviskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver eller overføres til en stiftelse med slikt formål. I vurderingen vil det bli lagt vekt på at egenkapitalbevisernes andel av samlet egenkapital (eierbrøk) bør holdes stabil.

Styret er opptatt av å bidra til bedret likviditet i egenkapitalbeviset. Banken inngikk således i 2010 en likviditetsgarantistavtale med Terra Markets. Formålet med avtalen er å øke likviditet i SADG.